

„Világ proletárjai, egyesüljetek!”

Dialektika

A Marx Károly Társaság időszaki lapja

Alapította: Ferencz Lajos

XIV. évfolyam 1. (124.) szám

2010. január-február

Tagságunkhoz, támogatóinkhoz!

Kérjük, hogy nehézségekkel küzdő Társaságunkat és a Dialektika folyamatos megjelenését támogassák legalább a 2010. évi tagsági díj (2500 Ft/év), illetve (nem tagjaink esetében) az előfizetői díj (1500 Ft/év) befizetésével. Adományokat is szívesen fogadunk. (A Dialektika egy számának nyomdai és postai költsége már 150 ezer Ft.) Postai csekket mellékelünk, de a költségek csökkentése érdekében lehetőleg egy OTP-fiókból utaljanak a mi OTP számlánkra. Számlaszámunk a Dialektika utolsó oldalán is megtalálható.

Oswaldo Martínez:

Ez a válság különbözik a korábbiaktól*

Egy éve tart már a válság. De mondhatunk két évet is, hiszen 2007 nyarán váltak nyilvánvalóvá az ingatlanválságnak, a globális válság előjátékának jelei.

A válságtól sújtott gazdag országokban vita folyik az annyira óhajtott kilábalásról, összefüggésben bizonyos negyedévi mutatókkal, amelyek enyhe javulást jeleznek, vagy arra utalnak, hogy lassult a visszaesés üteme. Több közgazdász megállapítja, hogy a válság elmúlt, és örömmel hirdeti meg a közeli, erőteljes javulást. A tárgyilagos elemzés azonban arról tanúskodik, hogy ez az optimizmus csupán a tudományosság látszatába burkolt jóslat, és a globális válság – az 1929-es óta a legmélyebb – egyáltalán nem múlt el, sőt, olyan erőket hordoz ma is, amelyek még nagyobb pusztítást okozhatnak, és sok meglepetést tartogathatnak, különös tekintettel azokra a jellegzetességeikre, amelyekkel régebben nem találkoztunk. A jelenlegi válság nem tekinthető az 1929-es megismétlődésének: szerves egysége az élelmiszer-, energiai, szociális és pénzügyi válságnak, a globalizálás magas fokán, a világ-gazdaságot elárasztó „mérgezett”, fedezet nélküli vagyontárgyakkal, hihetetlenül bonyolult pénzügyekkel (az adóparadicsomok, a beruházási bankok, kockázati alapok, biztosító társaságok áttekinthetetlen ügyeivel). Ezeknek a „vagyontárgyaknak” a reális összege nem ismeretes, és nincs semmiféle nemzetközi szabályozás, amely fékezne ennek a mintegy 600

billió dollárra becsült hatalmas pénzhalmaznak a mozgásait.

A kilátásokról többféle vélemény hangzik el. A közgazdászok egy része úgy hiszi, hogy a javulás vérszegény lesz, és valószínűleg megismétli a japán gazdaság 1990 és 2005 közötti pangását; mások rámutatnak, hogy vannak még egyéb pénzügyi buborékok is, amelyek szétpattanhatnak, és különféle tényezőkkel párosulva, „kettős lejtmenetet” idézhetnek elő. A közgazdászoknak ez az utóbbi csoportja 2010-re újabb drámai zuhanást jósol, magas inflációval, amely a Bush és az Obama-kormányzat hatalmas összegű dollár-mentőcsomagjainak, a költségvetési hiány óriási növekedésének és általában a 12,5 billióra rúgó közületi eladósodásnak tulajdonítható; ez az összeg egyenlő az USA GDP-jével.

Vessünk egy pillantást a globális válság szociális költségeire. Az élelmiszerárak emelkedése – a jelenlegi válság egyik jellegzetes alkotóeleme – 2005 és 2008 között mintegy 200 millió embert taszított mélyszegénységbe, és ez a szám a becslések szerint 2009-ben 55–90 millióval emelkedik. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) adatai 30–50 millióra teszik a munkanélküliek számának a válság hatására bekövetkező emelkedését. Az Élelmiszeri és Mezőgazdasági Szervezet (FAO) arról számol be, hogy az éhezők száma 2009-ben 1,02 milliárdra emelkedik, azaz 170 millióval nő 2007-hez képest. – Végül, a Világbank megállapítja, hogy a válság kö-

vetkeztében 2009 és 2015 között 200 000 – 400 000-rel nőhet a gyermekhalálozás, amely már jelenleg is többmillió. Másrészt, egy 2008-as jelentés szerint, a világ kb. 80 000 szupergazdagja közül – akik a Föld lakosságának 0,001 részét teszik ki, és az összvagyon 10 százalékának tulajdonosai – alig érzékelnek valamit a válság csapásaiból. Vagyonuk 2005-ben 33,4 billió, 2008-ban 32,8 billió dollárra rúgott, és „elszegényedésük” leginkább abban mutatkozik meg, hogy a műkincs-árveréseken a bevétel 1 milliárd dollárral csökkent, az autósalonokban pedig 21 százalékkal visszaesett a Lamborghini luxusautók forgalma.

Ami az amerikai gazdaságot illeti, még a szokványos optimista helyzetmegítélések sem adnak okot arra, hogy erőteljes javulásra számíthatnánk. Ami a horizontokon megfigyelhető, az az infláció és a rendkívül magas adósságállomány negatív kombinációja további pénzügyi buborékokkal, valamint az a lehetőség, hogy a hanyatlás 2010-ben megismétlődik. Ez a veszély összefügg egyrészt az USA kormánya által mentőcsomagok formájában kihelyezett hatalmas dollártömeggel, másrészt azzal a pénzmennyiséggel, amelyet évtizedeken keresztül vidáman osztogattak, hogy működésben tartsák a veszteséget termelő, élődsi gazdaságot. Vegyük hozzá, hogy az USA az egyetlen ország, amely importja költségeit és fizetési kötelezettségeit egyszerűen dollár-bankjegyek nyomtatásából fedezheti.

*A szerző a Kubai Világgazdasági Kutatóközpont igazgatója. Cikkét, amely a „Grammá”-ban, a Kubai Kommunista Párt központ lapjában jelent meg, kisebb rövidítésekkel közöljük.

Ez a művelet fokozza a dollárinjekcióknak és az amerikai gazdaság általános legyengülésének válsággerjesztő hatását. Nincs messze az idő, amikor a dollár mint világpénz kiváltásos helyzete tarthatatlanná válik.

A fellendülésnek útjában áll az is, hogy nem az ingatlanbuborék volt az utolsó. Az ellenőrizetlen spekuláció, amelynek termékeny talaja a neoliberalis környezet, más buborékokat is felfújt, s ezek bármelyik pillanatban szétpattanhatnak. Egyikük az a fajta ingatlanbuborék, amelyik a lakóépületektől eltérő rendeltetésű épületek (irodák, szállodák, szupermarketek) szektorában keletkezett, miután az általuk szolgáltatott gazdasági tevékenységek válságba kerültek. A *Financial Times* hívta fel a figyelmet erre a szektorra, rámutatva, hogy ez lehet a lakóépületi szektorban bekövetkezett ingatlanpiaci összeomlás után a pénzügyi válság legközelebbi láncszeme. A lap szerint 6,7 billió dollárnyi vagyont veszélyeztetve ebben a szektorban.

Milliárdos nagyságrendűre becsüljük a hitelkártya-buborékot is. A propaganda hosszú időn át ösztönözte az amerikaiakat, hogy hitelre vásároljanak, sőt, legyen minél több hitelkártyájuk. – Az olajárakkal folytatott spekuláció, amelynek arányai messze meghaladják a kereslet és a kínálat valódi viszonyát, szintén buborékot gerjeszt. Az olajárak 2008 nyarán érték hordónként a 145 dolláros szintet, majd decemberben 33 dollárra estek; azóta ismét 70 dollár fölé emelkedtek, bár ez az ár aligha felel meg a gazdaság (a kereslet) reális helyzetének és a várható kilátásoknak.

A válságra vonatkozó legkomolyabb elemzés Nouriel Roubini amerikai közgazdásztól származik: ő volt az egyetlen az Egyesült Államokban, aki előre jelezte a jelenlegi válság valódi méreteit. Szerinte a kilábalásnak éppen csak a kezdetén vagyunk, és a növekedés legalább két éven át nagyon gyenge lesz. Különböző okokra hivatkozik: a családok mértéktelenül eladósodtak, többet kell megtakarítaniuk; a pénzügyi rendszer erősen sérült. Számos bank nem maradhatna talpon kormánytámogatás nélkül, és nem teljesíti leglényegesebb szolgáltatását, a hitelnyújtást. Ebben az évben 89 amerikai bankot söpört el a válság, és az év második negyedében 305-ről 416-ra nőtt a veszélyben forgó pénzintézetek száma.

A hitel hiánya visszaveti a fogyasztást és a magánberuházásokat. A kereslet világméretben csökken, ami különösen feltűnő a meghatározó or-

szágokban, ahol a költekezés szintje hagyományosan magas (USA, Egyesült Királyság, Ausztrália, Új Zéland). Ezt a kiesést nem tudja kiegyenlíteni a takarékosabb országok (Kína, Japán, Németország) kereslete.

A válság legsúlyosabb hatása azonban a második visszaesés lesz, amely a jelek szerint 2010-re várható. Ha az USA kormánya emelné az adókat, és visszafogná a kiadásokat – ami a növekvő katonai kiadások miatt teljesen valószínűtlen –, akkor a gyenge élénkülés is megszakadna; ha pedig továbbra is halmozni fogja a hiányt, és pénznyomtatással növeli az inflációt, akkor az emelkedő kamatláb állja majd útját a kilábalásnak. Ne tévesszük szem elől azt sem, hogy

Kína nem szándékozik olyan mértékben vásárolni USA-kötvényeket, mint korábban, és kormánya javasolja a dolláralapú nemzetközi pénzügyi rendszer átalakítását. Ráadásul, az olaj- és élelmiszerárakat a spekuláció gyorsabban növelheti, mint a reális kereslet, és ez is visszavetheti az amúgyis gyenge élénkülést.

Akik azt hiszik, hogy a 2008-2009-es válság már mögöttünk van, keserűen csalódhatnak. A jelenlegi válság nem azonos a korábbiakkal: napjaink kapitalizmusa oly szorosan kombinálja a kizsákmányolást, az egyenlőtlenségeket, a spekulációt és a környezetkárosítást, hogy a kilábalás – gazdasági, szociális és környezeti értelemben – lehetetlennek tűnik.

A válság folytatódik

*Peter Schwarz cikke a LE MONDE 2009. december 5.-i számában.
(Rövidített szöveg.)*

A várható új válság, amelynek előjelei napról napra fenyegetőbbek, viharosabbnak és pusztítóbbnak ígérkezik a 2008-asnál. Angela Merkel kancellár és kormányának pénzügyminisztere, Wolfgang Schäuble (mindketten a CDU – Kereszténydemokrata Unió – tagjai) leszögezték, hogy a gazdasági válság korántsem ért még véget. „Mindmáig sikerült korlátoznunk a válságnak a lakosságra gyakorolt hatását, de a neheze még csak ezután jön” – jelentette ki pártjának egy összejövetelén Merkel. Hasonlóképpen nyilatkozott egy frankfurti bankárkonferencián Jean-Claude Trichet, az Európai Központi Bank elnöke, és hozzátette: „Demokráciáink nem fogják még egyszer megengedni, hogy a pénzintézetek megsegítésére ellopjuk az adózók pénzét.”

A várható új összeomlás legnagyobb kockázati tényezőjének továbbra is azt a hatalmas spekulációs buborékot tekintik, amely a részvénytőzsdéken alakult ki a közelmúltban. A legfontosabb tőzszeindexek – a Dow Jones, a japán Nikkei és a német DAX – tavaly március óta 50-60 százalékkal emelkedtek. A nyersolaj, a réz és más nyersanyagok részvényárfolyama több mint kétszeresre nőtt. Ezek az óriási növekmények nem támaszkodnak semmiféle reálgazdasági élénkülésre. Ellenkezőleg: sok országban hanyatlott a gazdasági tevékenység, és számos vállalat továbbra is veszteséges.

Az árfolyamok növekedése annak a hatalmas pénztömegnek tulajdonítható, amelyet a kormányok és a köz-

ponti bankok szivattyúztak be a gazdaságba. A pénzintézetek korlátlanul és csaknem nulla kamattal kölcsönözhetnek pénzt a központi bankoktól, és ezen az úton tekintélyes spekulációs nyereségekre tehetnek szert. Továbbá, az adófizetők pénzéből származó ezermilliárdokat, amelyeknek a gazdaság felélénkítését kellett volna szolgálniuk, nem beruházásokra fordították, hanem spekulációs tevékenységre, a részvényeseknek fizetett osztalékok felduzzasztására és a bankároknak folyósított mértéktelen prémiumokra. „A tőzsdei árfolyamok azért kúsznak fel, mert a pénznek el kell jutnia valahová, nem pedig azért, mert a részvényeket a közönség vonzónak találja” – írta a *Wirtschaftswoche* c. ismert német gazdasági hetilap.

A válság következtében a munkások százazrei vesztek el munkájukat – az Egyesült Államokban hónapról hónapra magasabb a munkanélküliség –, a foglalkoztatottak kénytelenek csökkentett bérekért dolgozni, a szociális programok széles körben leépülnek. A társadalmi skála felső fokain ugyanakkor tombol a gazdagsági örület, a vagyonok jócskán felülmúlják a válság előtti szintet. 2009-ben a nagybankok és a spekulációs alapok több mint 100 milliárd dollár prémiumot fizettek ki személyzetüknek. A Goldman Sachs 17 milliárd dollárt tartalékol erre a célra. A harminc legnagyobb német vállalat azt tervezi, hogy 2010 tavaszán újabb 20 milliárd euró osztalékot fizet részvényeseinek. Ez tiszta profitjuk 71 százaléka – 26 százalékponttal magasabb, mint 2007-

ben volt. Ennyivel is kevesebb jut új beruházásokra. Merkel, Schäuble és Trichet figyelmeztetései mögött felismerhető az a félelmük, hogy a pénz-oligarchia esztelen tobzódása és a pénzpiacok ezzel kapcsolatos új váltsága ellenőrizhetetlen szociális lázadást válthat ki.

A második pénzügyi összeomlást számos elemző elkerülhetetlennek látja. A *Der Spiegel* 12 oldalas cikket közölt „A milliárdok bombája” címmel, kifejtve, hogy nem az a kérdés, kipukkan-e a jelenlegi buborék, hanem csak az, hogy mikor. „A világgazdasági válság kellős közepén a pénzügyi elit újból azzal foglalatossodik, hogy milliárdokat gereblyézzon össze” – írja a cikk, majd rámutat a pénz rohamos értékvesztésének, az 1920-as években átélt német hiperinfláció megismétlődésének veszélyére, és egy magas beosztású angol pénzügyi funkcionáriust idézve, ráter a válság ideológiai hatásainak taglalására. Nemcsak a bankok kerülnek válságba, hanem a gondolkodásmód is: „az a felfogás, hogy az árak fontos információkat közvetítenek, hogy a piacok racionálisan működnek, és irracionalitás esetén korrigálják magukat – mindez kérdésessé válik.” Másképpen szólva, a kapitalizmus és a szabadpiacra épülő gazdaság teljességgel hitelét veszítette.

A cikk élesen támadja az USA pénzügyi apparátusát. „Az amerikai fináncipart maga a fináncipar szabályozza, nem a pénzügyminiszter” (a kincstári államtitkár); sokan a banki hierarchiában kezdték pályájukat

(például a Goldman Sachs-nál), onnan kerültek a kincstári államtitkárság hierarchiájának legfelső fokaira, vagy Obama elnök közvetlen környezetébe. James Galbraith amerikai közgazdász szerint – akire a cikk egyetértően hivatkozik – lehetetlen nem észrevenni, hogy a hatalmat egy politikusokból és bankárokból álló oligopólium gyakorolja, a Wall Street és Washington vezető személyiségeit a szálak sokasága fűzi össze.

A *Der Spiegel* éles támadása az amerikai pénzügyi politika ellen kétségkívül összefügg azzal, hogy az USA bankrendszerébe pumpált óriási pénzmennyiség és a felduzzadó államadósság lenyomja a dollár értékét; az olcsó dollár pedig veszélyezteti a német exportot, amelynek nemzetgazdasági súlya világviszonylatban a legnagyobbak közé tartozik. A cikkben kifejtett álláspont a német uralkodó köröknek azt a csoportját jellemzi, amely minél hamarabb véget akar vetni az inflációgerjesztő intézkedéseknek, az olcsó pénz politikájának, és drasztikus megtakarításokat követel a költségvetéstől. Ami nyilván maga után vonná a szociális programok kíméletlen megnyirbálását, a sorozatos bankcsődöket, a tömeges elbocsátásokat – de sokan úgy vélik, ez még mindig jobb, mint a gazdaság hirtelen összeomlása a maga kiszámíthatatlan társadalmi következményeivel. Ez az álláspont megegyezik a kormányéval. A Merkel-kormányzat határozottabban akarja folytatni azt az utat, amelyen már a szociáldemokraták megtették az első lépéseket: szigorú takarékosagra törekszik, hogy

a jelenleg 86 milliárd euró államadósság 2016-ig 10 milliárdra, vagyis – az EU követelményeinek megfelelően – a GDP 3 százalékára legyen csökkenthető. A megszorító politika persze kockázatos, elindíthatja a CDU támogatói bázisának erőteljes lemorzsolódását.

Újdonsült amerikai munkanélküli

Mindez figyelmeztetés a dolgozó lakosság számára – fejezi be a *Le Monde*-ban megjelent írását a német szerző –: *a világválság elérte azt a pontot, ahol szociális és politikai kompromisszumra nincs többé lehetőség, és a dolgozóknak heves társadalmi harcokra kell felkészülniük.*

Róna Péter szerint a helyzet kilátástalan

Ismertetés a neves közgazdász előadásáról, amely a Május Elseje Társaság és négy másik civilszervezet közös összejövetelén hangzott el 2010. január 12-én.

Az egészséges gazdaságpolitikának három területe van: a költségvetési (fiskális) politika, a pénzügyi (monetáris) politika és a termelést érintő ágazati politika. A rendszerváltás óta azonban egyoldalúan a költségvetési politika van előtérben, az ágazati (szerkezeti) politikáról nem esik szó, sőt a pénzügypolitikáról is keveset beszélnek az ország irányítói. Vajon mi ennek az oka?

A valódi ok az, hogy a gazdaság felmerülő gondjait a társadalom kárarára, tehát a költségvetési kiadások csökkentésével akarják megoldani.

A rendszerváltáskor Magyarországon az egyoldalúan exportvezérelt, kifelé nyitott gazdaságpolitikát választották, ab-

ból kiindulva, hogy hazai tőke hiányában a gazdaságot csak külföldi tőke bevonásával lehet működtetni. Valójában e stratégia alkalmazása kolosszális hiba. Ugyanis ebben a modellben nem biztosítható az ország külső fizetési mérlegének egyensúlya. Az elmúlt nyolc évben a külföldi tulajdonosok jövedelmének (profitjának) kivonása és a külkereskedelmi mérleg hiánya együtt 47 milliárd eurós hiányt okozott Magyarország nemzetközi fizetési mérlegében. (Ez az összeg nagyobb, mint az állami költségvetés hiánya ugyanebben az időszakban.) A nemzetközi fizetések hiányát csak újabb hitelfelvételekkel, így újabb eladódással nem lehetett finanszírozni. A jelenlegi gazdaságstratégia tartathatlanságát az eladódás növekedése mutatja a legvilágosabban.

Miért sikerült az elmúlt évtizedekben az újonnan iparosodott ázsiai or-

szágoknak az exportvezérelt stratégia? Mert ők egyben piacvédelmet alkalmaztak, az export importtartalma alacsony volt. Magyarországon viszont a termelés importtartalma nemzetközi összehasonlításban igen magas. (A fogyasztásban is rendkívül megnőtt az importhányad: 7%-ról 36-ra.) Tulajdonképpen Magyarországon nem is exportvezérelt stratégiát valósítunk meg, hanem rendkívül kevés új értéket létrehozó bér munkát végzünk. A hozzáadott érték nem elég ahhoz, hogy fedezze a külföldi tőke profitját és az importot.

A helyzet kilátástalan! Most a Bajnai féle megszorítás nyomán úgy tűnik, hogy jobb az ország egyensúlya. Ez azonban ideiglenes, mert egyoldalúan a belső fogyasztás visszafogásán alapul. Középtávon a jelenlegi gazdasági modell újra meg újra felszínre hozza a nemzetközi fizetési mérleg

egyensúlytalanságát. Az ország adóssága 7-9 évente megkettőződik akkor is, ha az állami költségvetés hiánya nulla.

A külső hiány oka tehát alapvetően nem az állami költségvetés túlköltekezése. A fő ok nem az állam, hanem a magánszféra. Tulajdonképpen *osztályok harcolnak*, ezzel magyarázható a megszorítások politikája: a gazdasági gondokat a társadalomra hárítják.

Egyre csak azt hajtogatják – nyilvánvalóan ideológiai okokból –, hogy

az állam vonuljon ki a gazdaságból. Az persze jogos kívánság, hogy a költségvetésnek ne legyen hiánya (és ezzel – viszonylag laza – gazdaságösztönző pénzügyi politikát lehessen folytatni). Az azonban már *nem igaz, hogy a kis állam a jó állam*. A GDP-nek a költségvetésen keresztül történő központi újraelosztása akár 50% fölött is előnyös lehet.

A gazdasági felzárkózáshoz tőke, mégpedig olcsó tőke kell. Ez azonban lehetetlen a Nemzeti Bank által meg-

határozott magas alapkamat mellett, amely az utóbbi tíz év átlagában 6% felett volt, és főleg a bankszférát juttatta hatalmas extra jövedelemhez.

A magas kamat és a jelenlegi beteges „exportvezérelt” gazdasági modell fennmaradása esetén 50%-os valószínűsége van annak, hogy Magyarország négy éven belül újból fizetéseképtelen lesz.

(Az elhangzottakat lejegyezte és összefoglalta: F.P.)

Kire szavazzunk?

Sötét karácsony

Szász István cikke a Nepszava 2009. december 29-i számában (Rövidítve)

... Amikor azt javasoltam, hogy akit még nem bolondított meg a mindent megoldó, országot-világot egy kézmozdulattal rendbe tevő Vezér mítosza, az igenis szavazzon balra – akkor tudom, hogy sokat kérek. Nem mást, mint hogy a demokratikus köztársaság és saját jó sorsunk védelmében válasszunk a kisebbik rosszat. Ez a kisebbik rossz, nevezzük nevén: a szocialista párt.

... mint mondom, tudom, sokat kérek. Nem kell végigmenni 2002 óta az eseményeken, ismeretek. Most nemcsak és nem elsősorban a párthoz kötődő piti senkikről, kis sikkasztókról, simlisekről beszélek, már csak azért sem, mert akármennyire is az ő nevüket harsogja a jobbra igazodó média, a Fidesz oldalán legalább ennyi efféle, ha nem sokkal több van. (Gondoljunk csak a külföldi bujkálásban elfogott sikkasztó, Varga Tamás fideszes gazdasági tanácsadóra, Simicskára, a felfüggesztett börtönrre ítélt Várhegyi államtitkára, Kaya Ibrahimra, Schlecht Csabára meg az egész elképesztő bandára.)

Nem a pártokon élőködő, haszonleső nímándokról kell beszélnünk (legyenek bármely politikai oldalon, förtelmesen visszataszítóak), hanem arra emlékezzünk, hogy a 2006-os erőszakos puccskísérlet botrányától kezdve, a szocialista párt és a szocialista többségű kormány kezéből kicsúszott minden, az államhatalom jóformán megszűnt létezni, kapkodás, zűrzavar, tévováság, tehetetlenség riasztotta halálra polgártársainkat. Tudom – a másik oldal zeng az üvöltéstől, hogy őszödi beszéd (amit súlyos bűncselekmény elkövetésével, egyszerűen elloptak) –, én az őszödi beszédéről csak egyetlen mondatot mondok. Néhány kifejezés kivételével, az őszödi beszédnek csak egyetlen hibája van: hogy Gyurcsány Ferenc ezt nem a Kossuth téren, százezer ember előtt mondta el. ... Aztán már nem volt megállás. Volt tévészek-

ház gyűjtogatás, aztán volt, hogy a Fidesz, elnökösztül, teljes vezérkarával napokig uszított és prédikált a koministázástól és zsidózástól dühöngő Kossuth téren, az összevissza kapkodó államhatalomnak pedig nem volt esze és ereje ahhoz, hogy csírájában fojtsa el ezt az egész skandalumot.

... A jobboldalnak könnyű dolga volt. Rendelkezett már a harmincas évek nyilas lapjaira emlékeztető gyűlöletsajtóval; s attól a pillanattól kezdve, amikor Orbán Viktor a 2002-es vereség után arra vetemedett, hogy a sokaság viharos tetszése mellett kijelentse, „a haza nem lehet ellenzékben”, vagyis ő maga és a Fidesz, s csak ők egyenlők Magyarországgal, a hangját vesztett, összekuszálódott baloldalnak minderre nem volt válasza, tétlenül nézte, hogy szerte az országban milyen játszva megy a vakhite amúgy is hajlamos szavazótábor mozgósítása és szélesítése.

... a kormánya készülő politikai erő bejelentette: amire készül, az „több lesz, mint kormányváltás”. Ezzel a demokráciában értelmezhetetlen, fenyegetően csengő üzenettel kilátásba helyezte az egész magyar alkotmányos berendezkedés teljes felforgatását, amelyen belül egy korántsem valószínűtlen kétharmados többség birtokában bevezethetik a fél (vagy teljes) elnöki rendszert, hat-, nyolc- vagy akár tízévenkénti látszatválasztásokkal, két- vagy hároméves költségvetéssel. És bejelentette mindenekelőtt a szó fizikai értelmében vett leszámolást. Félre ne értsük! Minden tisztességes ember helyesli, ha tolvajok, csalók meg cigányokat gyilkoló gazfikók oda kerülnek, ahová valók: a bíróság elé. Csak-hogy! A feljelentésnek – ügyészség, rendőrség, bíróság adva van –, amint a bűnösök ügye napvilágra kerül, azonnal mag kell történnie. Ha a Fidesznek a le-, fel- és elszámoltatáshoz kormányváltásra, vagyis a politikai

hatalom megszerzésére van szüksége, akkor itt nem igazságszolgáltatásról, hanem közönséges politikai koncepció ügyekről van szó. Ami kiválóan alkalmas a késlekedő, gazdaságot javító intézkedések helyett a vérbosszú látványosságát váró hívek (átmeneti) elszórakoztatására, s a jobboldallal egyet nem értők megfélemlítésére.

Egyetlen pillanatra se higgyük, hogy a pereken innen és túl a Fidesz idegenkedni fog életművek, egzisztenciák összezúzásától, a másképp gondolkodók meghurcolásától, és mindezekelőtt a szabad sajtó elnémításától. No meg (lásd az 1998 után történeteket) a parlament silány látszattá degradálásától. Orbán nem rejt véka alá szándékait, amikor ezt mondja: „A hatalomba visszatért posztkommunista elit ezúttal nem tudja elkerülni, hogy minden cselekedetért kiméressék rá a jog szerinti felelősség. Ha máskor nem, a következő hatalomváltás pillanatában minden ügyről lehull a lepel, ebben nincs alku, nem 1990-et írunk.”

... Szóval, alapul véve a Fidesz nyilvánított üzeneteit, valahogy így fog festeni a darutollas új Magyarország. És senki ne reménykedjen abban, hogy majd az Unió meg a demokratikus világ meg fog védeni bennünket. Ugyan! Majd lesz néhány ejnye-bejnye, netán néhány, Magyarországra igen súlyosan ható büntető szankció, de senki ne higgye, hogy majd mennyiből az angyal, vagy a Kossuth térre leereszkedő NATO-deszantosok fogják helyrepopozni az ország demokratikus rendjét. Abban a gyermekeségben meg végképp nem hiszek, hogy az ördögöt Belzebubbal fogjuk kordában tartani, azaz a kétharmados parlamenti többséghez a Jobbikkal való nyílt vagy leplezett együttműködés akadály lesz. Nem lesznek szégyenlősek. Emlékezzünk 1998-2002 Torgyánjára és Csurka Istvánjára.

Akár szájaszkban is

Mihancsik Zsófia, az ismert újságíró, érdekes és fontos cikket tett közzé a „Galamus” elnevezésű liberális hírportálon. Az írást a „Magyar Narancs” 2010. január 28-i száma is közölte. Ismertetjük a cikk néhány gondolatát.

2002-ben a francia elnökválasztás második fordulójára két jelölt maradt a ringben: Jacques Chirac és a szélsőjobboldali Le Pen. A francia demokraták és liberálisok között elterjedt a jelszó: „A csalóra szavazz, ne a fasisztára!” (A „csaló” jelző Chiracra vonatkozott.) „Végzettségben nincs más megoldás” – mondták a fasizmus ellenfelei, és úgy határoztak: inkább gumikesztyűben és szájaszkban mennek szavazni Chiracra, de nem engedik a fasisztát az elnöki székbe. „A távolmaradás a hülyék csapdája” – ez volt az elterjedt vélemény.

Megszólaltak a francia értelmiség legjelesebb képviselői, de híres sportolók is, mint Zidane és más neves labdarúgók: „azért kampányoltak – írja Mihancsik Zsófia –, hogy a francia választók mutassanak fel piros lapot Le Pennek.” „A számomra legkedvesebb felzúdulást akkoriban egy nyugat-franciaországi kis település, Dirac futballcsapatának játékosai és vezetői produkálták, amikor úgy döntöttek, hogy feloszlatják az egyesületüket, így tiltakoznak az ellen, hogy településükön a szavazóképes lakosság (1375 fő) tizenegy és fél százaléka Le Pent támogatta voksaival.” Ez szá-

munkra etikai kérdés – mondta a saját klub 24 éves elnöke.

Mihancsik áttér ezután a magyar vonatkozásokra. „Orbán Viktor és pártja nem fasiszta és nem náci ... Csak együttműködik a szélsőjobbal (mint tette 1998 és 2002 között), besegett a szélsőjobb szervezésébe (mint tette ezt a Jobbikkal), helyi szövetségeket köt vele (mint 2006-ban, ugyancsak a Jobbikkal), pártjában szóltanul megtűri a fajgyűlölőket, uszítókat és antiszemitékat, ha a politikai-hatalmi érdekek megkívánják. És eddig még mindig megkívánták. A franciák által utált Chirackal és a francia jobboddallal ellentétben, nem húzott és nem húz éles határvonalat önmaga és a szélsőjobboldal közé, így híveinek is szabad választást biztosít olyan ideológiák és nézetek ügyében, amelyek sehol Nyugat-Európában nem szalonképesek, és amelyek sehol Nyugat-Európában nem választhatók szabadon és következmények nélkül.”

„A képletben tehát mégiscsak Orbán Fidesze áll Le Pen és pártja helyén. Chiracén meg a szocialisták. Az elviselhetetlen, tűrhetetlen, siralmas MSZP.” „Az a párt, amelynek egyetlen épkezláb mondata sincs arról, milyen embereket, milyen belső hajtőröket, milyen értékrendet, milyen távlatokat képzel el a 21. századi Magyarországon.” „De van egy vonása, amelyet – különösen ellenfelével és alternatívájával szemben – nem lehet eléggé értékelni. Hogy békén hagy. ...

nem hívja ki naponta személyes értékrendemet, nem kényszerít arra, hogy állami és egyházi erővel – és hatalmi pozícióból feltüzelt honfitársaimmal – szemben harcolnom kelljen a meggyőződésemet és a személyes szabadságomért. ... Nem teszi tönkre tudatosan, szándékosan, cinikusan a közmorált, a közgondolkodást és a közbeszédet. (A korrupció külön ügy: kései történész utódaink a dokumentumok birtokában – ha maradnak ilyenek, hiszen már a kormányülés-jegyzőkönyvek is hiányoznak az 1998-2002 közti időszakból – majd eldöntik, ebből a szempontból volt-e minőségi és mennyiségi különbség a rendszerváltás első húsz évének politikai alakulatai közt.)” Ne felejtjük el továbbá, „hogy a szocialisták a polgári demokrácia alapjait és intézményeit még hatalmi végzettségben sem kérdőjelezték meg soha az elmúlt húsz évben, szemben ellenfeleikkel, akik gátlás nélkül azonnal megteszik, mihelyt ezt látják a hatalomszerzés aktuálisan leghatékonyabb eszközének.”

Egyszóval – fejezi be cikkét Mihancsik – jó lenne, ha minden elbizonytalanodott liberális és baloldali szavazó megfontolná a francia elnökválasztás népszerű jelszavát. „Legfeljebb még egy dologban követjük majd a franciákat: ahogy ők tették, amikor Chiracra kellett voksolniuk, mi is gumikesztyűben, orvosi csipesszel, szájaszkban megyünk el szavazni. Végzettségben nincs más megoldás.”

A legrosszabbat, vagy a kevésbé rosszat?

Hozzászólás Tamás Gáspár Miklós: A marxista baloldal két útja c. cikkéhez

A *Dialektika* előző számában Tamás Gáspár Miklós kifejtette a véleményét arról, hogy mire szavazzunk az áprilisi választásokon. Cikke határozottan bírálja a kapitalista rendszert, a spekulációs tőkét, a Magyarországon kibontakozott neokonzervatív gazdaság- és szociálpolitikát: ez a politika „nyomorba dönti a munkásosztályt”, és elősegíti a szélsőjobb térnyerését – annál is inkább, mert hiányzik az erős, valódi baloldal.

De milyen is a valódi baloldal, és hogyan cselekedhetne a legcélszerűbben? TGM szerint „a kicsiny, de azért némi politikai-ideológiai jelentőséggel rendelkező, szétszórott és megosztott marxista baloldal előtt két cselekvési séma áll”. Az egyiket „a Zöld Baloldal és a gerincét képező Magyarországi Munkáspárt 2006” választotta: ez a

szerveződés „kimondva vagy kimondatlanul a németországi DIE LINKE példáját és az Európai Baloldali Párt programját követi. (És ennek a kidolgozására és érvényesítésére invitálja szeretettel a még habozó marxistákat!) Nem szabad zsákhamacskát árulni: ez nem kommunista, hanem baloldali szociáldemokrata elképzelés, amely elvileg fenntartja a szocializmus perspektíváját, de alapvetően a tőkés államon belül képzel el nagyobb egyenlőséget, erőteljesebb újraelosztást az állami beavatkozás fokozásával (beleértve a részleges államosításokat).” A DIE LINKÉ-hez hasonlóan, „a Zöld Baloldal is helyet ad saját kebelén belül forradalmi (így pl. kommunista) irányzatoknak, de ezek aligha lesznek meghatározók. Parlamenti, tehát végzős soron polgári politikában nyilván-

valóan ennyi a maximum, amely ma, itt némi eséllyel képviselhető. Habár Magyarországon ez is szélsőségesnek, utópisztikusnak számít.”

Amit tehát TGM, elismerést érdemlő nyíltsággal és őszinteséggel, a baloldal egyik lehetséges útjaként ajánl, az nem más, mint a kapitalizmus némi megreformálása. A vázolt reformokra azonban – úgy gondolom – semmi garancia és példa nincs. Ezt igazolja Németország és más európai országok gyakorlata. A kapitalizmus javíthatóságát, reformját célul kitűző (opportunisták) pártprogramok a történelem során mindig csak a kapitalizmus továbbélését, s nem a munkavállalók helyzetének érdemi javulását eredményezték.

A másik baloldali lehetőség, amit TGM a választással kapcsolatban fel-

vet, az MSZP támogatása – amit azonban ő ellenez, leszögezve, hogy gyakorlati tevékenysége alapján az MSZP már nem szociáldemokrata, hanem liberális párt. Ebben valóban sok az igazság. Az MSZP vezette kormányok tevékenységét nem lehet kiragadni abból a politikai és gazdasági feltételrendszerből, amelyet a rendszerváltás egész folyamata teremtett. E folyamat során a nemzeti vagyon jelentős részét mélyen értéke alatt eladták a külföldi tőkéseknek; a munkanélküliség a rendszerváltás előtti majdnem nulláról hatszázezer főre emelkedett, később csökkent, most újra ennyi. Az ország eladósodása megugrott, azóta sem tudták a kormányok a trendet visszafordítani. Hazánk romlásában és lecsúszásában tagadhatatlan az MSZP súlyos felelőssége.

Ennek ellenére semmiképpen sem tudok egyetérteni TGM-nek azzal az állásfoglalásával, hogy a legközelebbi választáson nem szabad szavazatainkkal az MSZP-t támogatni. A TGM által favorizált Zöld Baloldal esélytelen. A Zöldek rendkívül heterogén csoportjának politikai hovatartozását felmérni sem lehet. Vezetőjüket, a Dunakörös Droppa Györgyöt, a lakosság nagy része nem ismeri, a Zöld Baloldal pedig – mint TGM maga is írja – a választáshoz szükséges minimális eszközökkel sem rendelkezik, nincs se pénze, sem apparátusa, ezért választási kudarca „nagyon is elképzelhető”. Ezt nem cáfolom. De ha így van, akkor a Zöld Baloldal támogatása, amit TGM javasol, gyakorlatilag azt jelentené, hogy leadott szavazatainkkal mi magunk növeljük az újnácizmussal kiegészült jobboldal győzelmi arányát; esetleg éppen mi magunk segítjük őket hozzá a kétharmados többséghez.

Akármennyire elítéljük is az MSZP-t, akármennyire megvetjük elvtelenségeit és árulásait, választási magatartásunk eldöntésekor nem lehet fontosabb szempontunk, mint ez: **minden egyes megválasztott MSZP-s képviselő elfoglal egy parlamenti helyet a Jobbik és a Fidesz előtt; az MSZP-re leadott minden egyes szavazat gyengíti a Fidesz és a Jobbik kétharmados többségének esélyeit. Ha tekintettel vagyunk a realitásokra, akkor ezt kell elsősorban szem előtt tartanunk.**

Dr. Antal Zoltán,
a Marx Károly Társaság alapító tagja

Az ifjúság társadalomképéről

Egy tavalyi felmérésből, amely Vásárhelyi Mária szociológus irányításával 18-30 éves fiataloknak a magyar társadalomról alkotott véleményét vizsgálta, kiderült, hogy a megkérdezettek határozottan úgy gondolják: a mai Magyarország a létező világok legrosszabbika, „a Horthy-, a Rákosi- és a Kádár-rendszerben is jobb volt élni, mint ma”. Ezt a véleményt a szociológus egy vele folytatott interjújában főleg annak tulajdonította, hogy a szülők közül sokan a rendszerváltás veszteségeinek érzik magukat. *„A rendszerváltás egyik legnagyobb tapasztalata az, hogy az emberek számára még az anyagi jólétnél is fontosabb a biztonság.”* (A szerk. kiemelése.)

A kutatás eredményei szerint a mai magyar fiatalok 47 százalékára „nagyon erős antikommunista beállítottság a jellemző. Emellett ugyanezek a fiatalok élesen piac- és versenyellenesek. És rendkívül jelentős hatással van rájuk a rendszerváltás-ellenes retorika. ... Úgy vélik, eljött az ideje, hogy igazságot szolgáltatassanak az elmúlt húsz év veszteségeinek.” Ezek a fiatalok „erősen ellenzik a magántulajdont, a multikat, a privatizációt”. „A megkérdezettek 17 százaléka szintén egyetért az »új rendszerváltás« szükségességével, de náluk nem játszik az antikommunista attitűd nagy szerepet.” „Egy nagyon szűk réteget kivéve, teljes az összhang abban, hogy sokkal erősebb központi hatalomra, államra lenne szükség.”

A mai helyzetből a kiutat „egy sajátos, magyar harmadik útban” látnák. „A szocializmusba nem vágnak vissza, de a mai kapitalizmust sem akarják. A propaganda azt sugallja nekik, hogy a mi nemzetünk számára létezik egy különleges, csak nekünk megadatott fejlődési lehetőség. Egy kommunista nélküli szocializmus, egy tőkések és magántulajdon nélküli kapitalizmus.”

A fiatalok és a felnőttek felfogása a rendszerváltásról és a mai életkörülményekről szinte teljesen azonos. „Az egész társadalom gondolkodása-

ban folyamatosan erősödik egy olyan antikommunista attitűd, amelynek nincs különösebb tartalma, csak anynyi, hogy jó valakit bűnbakká tenni mindazért, ami történt. És olyan elmentmondások is jól megférnek a fejekben, hogy egyrészt sokkal jobb, igazságosabb, emberségesebb aranykorként emlegetik a Kádár-kort, másrészt követelik, hogy vonják felelősségre azokat, akik ezt a rendszert fenntartották. Teljes a káosz.”

A kutatás bizonyította, hogy a rasszizmus mély gyökereket eresztett a mai magyar ifjúság szemléletében. A fiatalok között a cigányellenesség és az antiszemitizmus feltűnő módon együtt nő az iskolai végzettséggel: minél képzetesebb egy fiatal, annál előítéletesebb. A kutatásvezető szerint ez részben azzal magyarázható, hogy az iskolázottabbak „nyilván többet gondolkodnak ezeken a problémákon”. „Az iskolai végzettség ráadásul összefügg a lakóhellyel, talán a kisvárosokban élő diplomás fiatalok a legfrusztráltabbak. Ők fektették be a legtöbb munkát a diploma megszerzésébe, és az ő elvárásait választja el a legnagyobb szakadék attól, amit a társadalom nyújtani tud számukra. Ez azzal jár, hogy keresni kell valakit, aki felelőssé tehető nehéz életkörülményeikért. Ez nyomja őket a populizmus és a szélsőségek irányába.”

Vásárhelyi Mária kitért az interjújában annak a kutatásnak az eredményeire, amelyet 2009-ben végeztek el a Sziget Fesztiválon. „Ott nyilván az átlagosnál magasabb státuszú, középosztálybeli, képzetesebb, a világra nyitottabb fiatalok vannak többségben. Kiderült, hogy az ő körükben jóval nagyobb az új megoldásokat kereső LMP („Lehet Más a Politika” – a szerk.) és a Jobbik támogatottsága. És az is kiderült, hogy **ezeknek a fiataloknak már nem Orbán Viktor a megoldás. Arra a kérdésre, hogy a mai politikai életben ki a számukra legellenzesebb szereplő, a legtöbben Orbánt említették.**” (A szerk. kiemelése.)

Csúcstól indul a lejtő

Könnyű annak, aki elveket vall, és következetesen hozzájuk igazodik. Az viszont, akinek nincs más életcélja, mint befalni és felhabzsolni a hatalmat, bizony nem engedheti meg magának, hogy elvei legyenek. Kívált akkor nem, ha – rajta kívüli okokból – még demokratának is kell mutatkoznia. Itt vannak például a választások: szavazókat kell megnyerni, ha török, ha szakad. A szavazók azonban sokfélék: az egyik szegény, a másik gazdag; az egyiket a megélhetési hajsza viseli meg, a másikat a pénzhajsza; az egyik nem szívesen válna meg a bőréből, amit a másik állhatatosan le akar nyúzni róla. Hogyan lehet ennyiféle embernek a kedvében járni?

Akad persze néhány arany szabály: ígérj szociális javulást az „alsóknak”, és biztosítsd a „felsőket”, hogy ezeket az ígéreteket nincs okuk komolyan venni; ha nyilvánosan beszélsz, ködös általánosságokra szorítkozzál (mert az ígéretekre nincs fedezet), a konkrét mondandót pedig hagyd a „felsők” zártkörű összejöveteleire, ahol emelt fővel kifejtethet, milyen készségesen szándékozol eleget tenni hallgatód elvárásainak.

A kétszínűség az ideológiában is kötelez. Mert ugyebár, te magad ízig-vérig demokrata vagy, de szeretnéd zászlód alá szippantani a rasszisták, újnácik, újnnyilasok népes táborát is. Nyilvánosan csupán díszkrét odakacsintásokkal jelezheted, hogy rokon-

szervezel velük; a nyílt színvallást már inkább közvetítőkre kell bízni, mondjuk, „polgári körökre”, amelyek olyan hűrokat is pengethetnek nagy hangerővel, amilyeneket te éppen csak sóhajtásnyira szólaltathatsz meg. (Még az árpádsávos zászlókat is ajánlatos volt kitanácsolni gyűléseidről, noha ki ne tudná róluk, hogy dicső történelmi ereklyék.) Ez a rejtőzködés azonban nem tarthat örökké: a tömegek annál türelmetlenebbül követelik a színvalló nyílt beszédet, minél kevésbé tudnak megbirkózni napi gondjaikkal. Válság van, sürgetik a felelősök megnevezését és eltakarítását. „A multik, azok szívják el a magyar levegőt!”

Hát, van benne igazság. De a multit nem lehet elzavarni, inkább marasztalni kell: mihez is kezdenénk kenyér-adó gazdánk nélkül? Ezért van szükség bűnbakra, a valódi felelősök pótlására, akin haladéktalanul leverhető a mai kiszolgáltatottság minden keserves dühe: így lesz politikai létszükséglet a cigány és a zsidó (meg a gyurcsánybajnai természetesen). Mármost: a Fidesz, amelynek a kormányhatalom várományosaként tekintettel kell lennie a nemzetközi közvéleményre, öngölt lőne a nyilvános rasszizmussal (vannak is már erről tapasztalatai), a Jobbik ellenben szavazatokat nyer vele. Mégpedig elsősorban a Fidesztől. A Jobbik a Fidesz belvilágából csusszant ki, és egy darabig az anyapárt gyám-

sága alatt állt; ahogy azonban erősödött a bűnbakszükséglet és vele a rasszizmus iránti kereslet a politikai piacon, úgy serdült a gyermek gyámkodást nem tűrő, öklörázó kamasszá. Sikereit annak köszönheti, hogy kimondhat bármit, amitől a Fidesznek célszerűbb óvakodnia; IMF-re, világtörkére, alsóbbrendű fajok piszlicsárá akadékoskodásaira rá se bagózva, fesztelen szociális és rasszista demagógiával szólíthatja meg azokat a tömegeket, amelyek a Fideszt immár langyosnak és túl simulékonynak találják. O. Viktor előtt figyelemztető tábla meredez: „Vigyázz, ha jön a Vona!”

Viktor most kapaszkodik fel pályája csúcsára. A jelenlegi papírforma szerint borítékolni lehet, hogy fölényrel nyeri a választást, kormányozni fog. Micsoda boldogság! Csakhogy a kormányzás – cselekvés, nem pusztá szódurrogatás. Cselekedni pedig csak azt lehet, amit a kényszerpálya diktál, amit a nemzetközi tőke és pénzügyi végrehajtó szerve, az IMF előír. Vagyis ugyanazt, amit Gyurcsány elkezdett, Bajnai folytatott. Isten nem ver bottal: most majd visszazárlanak Viktorokra mindazok az útszéli átkok és trágárságok, amiket ők zúdítottak Gyurcsányra és Bajnaira. A Vezér talán meg sem fog lepődni, ha azt kell majd érzékelnie, vélhetőleg már az őszi önkormányzati választásokon – ha lesznek –, hogy a csúc egy-szersmind a lejtő kezdete. **R. E.**

Szigorúan elvi politika

Fidesz-atyák nyilatkozatai legJobbik gyermekükről

1. Részlet egy interjúból. amit O. Viktor (Az Ember, Aki Sohasem Hazudott – a továbbiakban: AEASH) adott 2003 májusában.

Riporter: Alakult egy új párt, a Jobbik – pontosabban, átalakult párttá. Fölveszik-e velük, vagy fölveték-e velük a kapcsolatot?

AEASH: Én ismerem a szervezők jó néhány erőteljes figuráját. Nagyon nehéz helyzetben vagyok, amikor azt kérdezik, mert furcsa dolog egy negyvenedik életévében járó embertől talán, de ilyen bátorító szeretettel, vagy nem is tudom, hogyan nézem azt, amit ők csinálnak.

R: Nem akarta azt mondani, hogy atyai?

AEASH: Hát igen, szóval az bántó lett volna. Hát nézze, nagyon sok mindenben nem értünk egyet. Tehát beszélgettünk velük például a Szövetség a Nemzetért Polgári Körnek az ülésén, hiszen ott is néha fel szoktak bukkan-

ni, sőt képviseltetik ott magukat tagi minőségben is. De látom, érzem a bőrömön keresztül mindazt, amit velünk kapcsolatban érezhettek Antall Józsefék tizenegynéhány évvel ezelőtt. Tehát nagyon nehéz elfogulatlan véleményt mondani. Szerintem amit én látok, becsületes, rendes, nemzeti érdekek iránt elkötelezett, az élet mélyebb értelmét kereső fiatalokról van szó. Én nagyon kíváncsi vagyok rá, hogy legyenek sikeresek az életben, és itt a közéleti próbálkozásaikat is siker koronázza. Hogy éppen pártot kellett-e nekik alapítaniuk? Hát nekem más tanácsom lett volna. De én sem hallgatom akkortájt más tanácsára, tehát az idő lehet, hogy őket fogja igazolni.

2. Egy mondat Kövér László nyilatkozatából (2010 február 18.):

„... A Jobbik az elmúlt nyolc év kormányzásának szükségszerű következménye, s nem a Fideszre nézve kihívás, hanem a demokrácia szempontjából.”

Dízsírhelyen Radnóti gyilkosa

Csapody Tamás jogász és szociológus már régebben cikkben számolt be róla, hogy a Nemzeti Gyászpark díszparcelláiban háborús bűnösök is nyugszanak, köztük Radnóti Miklós egyik feltételezett gyilkosa. Csapody újabb cikke („Kegyelet és emlékezet” – Népszabadság-online, 2009. dec. 3.) az ügy legújabb fejleményeiről tájékoztat.

Megtudjuk, hogy a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság (NEKB) 2009. novemberi konferenciáját, mint fővédnök, Sólyom László köztársasági elnök nyitotta meg a Hadtörténeti Intézet és Múzeum dísztermében. Sólyom elismerését fejezte ki a Bizottságnak („példaszerűen látja el feladatát”), a Bizottság elnökének pedig, Boross Péter volt miniszterelnöknek, átnyújtotta a köztársasági elnöki érmet.

A konferencia keretében megnyitották a „Kegyelet és emlékezet 1999-2009” c. időszaki kiállítást. Egy színes

poszteren új márványtábla volt látható, amelyet 2009 májusában állítottak a 298-as díszparcella sarkában. Részletek a tábla szövegéből: „A második világháborút követően 1945 és 1948 között hazánkban a hatalmat törvénytelen eszközökkel megszerző és gyakorló szovjetbérenc kommunista rezsim rémuralma ellen szervezkedő nemzeti ellenállás számos résztvevőjét halálra ítélték és kivégezték. Sokukat pedig börtönbe vetették. Számosan a börtönben haláloztak el.” „Meggyilkolt és börtönben meghalt honfitársaink hősie áldozata nem volt hiábavaló. Életútjukkal, helytállásukkal és halálukkal példát mutatnak mindannyiunk számára: a haza- és szabadságszeretet mindenekfelett való.”

A díszparcellában nyugvók egy része háborús bűnös. Csapody Tamás közlése szerint ott vannak közöttük „a nyilasuralomért, a magyar holokausztért elsődleges felelősséggel tartozó és a zsidókat a Dunába lövő nyilasok s a bori keretlegények. Utóbbiak között Tóth András hadapródörrmester, Radnóti egyik feltételezett gyilkosa, és a bori menet szintén kivégzett parancsnokhelyettese, Juhász Pál főhadnagy is. A díszparcella dízsírhegyén, nemzeti címerrel díszített sírhegyükön, nemzetiszínű szalaggal átkötött kopjafa áll. A díszparcella jelképes bejáratánál »Nemzeti Pantheon« feliratú székelykapu díszleg, egyik sarkában egy kisebb emléktáblán ez áll: »Mártír bajtársaink emlékét őrizzük.«

Csapody Tamás felsorolja, ki mindenki róttá le kegyeletét a díszparcellánál: az MSZP részéről Lendvai Ildikó, Burány Sándor és Tóbiás József, a Fidesz részéről Pokorni Zoltán és Szűcs Lajos, a KDMP-ből Harrach Péter és Halász Zsuzsa, az MDF-től Dávid Ibolya, Pusztai Erzsébet, Kerék-Bárczy Szabolcs és Herényi Károly (a 2009-es év egyik Radnóti-díjasa). Ott járt Porubszky István János (ismertebb nevén Potyka bácsi), a Konzervatív Antibolsevista Szövetség tiszteletbeli elnöke, és Szilárd István elnökhelyettes, a velük szövetséges Magyar Gárda tagjaival.

Befejezésül Csapody Tamás kiemeli, hogy Sólyom László „védnökséget vállalt a háborús bűnösök díszparcelláját védelmező NEKB tevékenysége felett”, majd így zárja cikkét: „Egyike voltam azoknak, akik aláírták a Védegylet kezdeményezését, hogy az Országgyűlés régi kedves tanáromat, dr. Sólyom Lászlót válassza meg köztársasági elnöknek. Nincs sok értelme ugyan, de az aláírást most visszavonom.”

A fasizmussal nincs párbeszéd!

2010. február 17-én délután 17 órától 21 óráig antifasiszta tüntetés volt a budapesti Hollán utcában 4-500 résztvevővel, a Baloldali Feminista Hálózat és a Magyar Antifasiszta Liga szervezésében. Jelen voltak – többek közt – ismert tudósok, írók, közéleti személyiségek (pl. Lendvai Ildikó, az MSZP főtitkára és Mesterházy Attila, a párt miniszterelnök-jelöltje). Az alábbiakban közöljük Hirschler Tamásnak, a Magyar Antifasiszta Liga elnökének megnyitó beszédét.

Kedves demokrata, antifasiszta barátaim!

A szervezők nevében szeretném megköszönni önöknek, hogy ebben a rossz időben is eljöttek erre a fontos demonstrációra.

Nem csupán az volt a célunk, hogy ellentűntetéssel tiltakozzunk a szélsőjobboldali hetvenkedők arcátlan felvonulása ellen, ahol – országunk szegényére – legálisan ünnepelhetik a náci és nyilas csapatok maradványainak 1945-ös budai kitörési kísérletét.

Nem: mi azokra kívánunk emlékezni, akik méltók a tiszteletre és az utókor megbecsülésére. Mi a fasizmussal szembeni ellenállás hőseire emlékezünk. A polgári-katonai ellenállás hőseire, akik felismerték, hogy mit kíván tőlük hazájuk és nemzetük érdeke, és életüket adták érte – mint a Kiss Jánosok, Tartsay Vilmosok, Bajcsy-Zsilinszky Endrék; a kommunista és szociáldemokrata hősökre emlékezünk, akik bátran felléptek az értelmetlen háború ellen. És emlékezünk a holokauszt szörnyűségeinek áldozataira, halottakra és túlélőkre, zsidó és cigány honfitársaink milliós, névtelen tömegére; tisztelettel gondolunk mindazokra, akik megjárta a poklok poklát, majd túlélőként hazatérve, képesek voltak visszaállni a közegbe, amely hallgatással tűrt, végignézte és nemegyszer aktívan előmozdította az elhurcolásukat, barbár, vadállati, megkínzásukat és lemészárlásukat; azokat tiszteljük, akiknek ilyen előzmények után volt erejük az utcán belenézni a szembejövő arcába, nem tudva ki, hogyan és mennyire vétkes a **közönyben**, amely nagyban hozzájárult az ő soruk alakulásához. Ők a magyar nép igazi hősei, ők érdemesek az utókor elismerésére és tiszteletére!

A mai megmozdulásra tehát nem az okot, csupán az alkalmat szolgáltatta az újnácik és újnnyilasok immár szinte megszokott, felháborító és hivatalosan legalizált kezdeményezése.

A Magyar Antifasiszta Liga, sok más antirasszista, humanista beállítottságú, a polgári demokratikus kereteket féltő szervezettel együtt, régóta kongatja a vészharangot, hívja fel a figyelmet az egyre gátlástalanabb fasiszta jelenségekre és folyamatokra,

amelyek ma már szégyenletesen elárasztják a magyar közéletet. Ezek a jelenségek és folyamatok a legkevésbé sem elszigeteltek vagy véletlenek, és nem tegnap kezdődtek. Régóta követeljük – láthatólag nem sok eredménnyel – az állam rendfenntartó kötelezettségének teljesítését.

Fussunk csak át az előzményeken, persze messze nem a teljesség igényével:

százas vagy inkább ezres nagyságrendben rehabilitáltak náci és nyilas háborús bűnösöket;

semmibe veszik, hogy a Párizsi Békeszerveződés tiltja a fasiszta szervezetek engedélyezését, a fasiszta irodalom és ideológia terjesztését. (Felmentették pl. a Gede-testvéreket az ilyen irodalom un. reprint kiadásának vádjáról, szabaddá téve ezzel az utat a fasiszta szenny terjesztése előtt);

a rendfenntartó erők nemegyszer tétlenek maradnak a fasiszta durvaság és rasszizmus nyílt utcai grasszálásakor;

sorozatosan zátonyra futottak – olykor magas közjogi szereplő beavatkozásával – azok a többszöri próbálkozások, hogy lehetséges legyen büntetőjogilag felelősségre vonni a gyűlöletbeszédet, az emberi méltóság becsúszását, az egyes kisebbségekkel szemben elkövetett csoportos izgatást;

sorozatban gyilkolták a cigányokat, egyértelműen etnikai alapon, aljas indokból.

És hogy az eskalálódás legutóbbi jeleit és töretlen „fejlődését” is bemutassam, íme néhány kiragadott példa:

a Libella kávézóban szilveszter táján előzmény nélküli bántalmaztak egy „zsidónak tűnő” férfit;

életveszélyesen megfenyegették a MEASZ elnökét (hozzáteszem: az effajta fenyegetések ma már minden naposak, úgyszólván hozzátartoznak az ország „normális” életéhez);

aztán az utóbbi idők egyik legkirívóbb cselekménye, a Hangács-on elkövetett aljasság, amelyben nem is annyira a verekedés kialakulása a döntő, hanem maga a szörnyű **brutalitás**, az egyértelmű gyilkos ösztön, amelynek felokádása semmiképpen sem vonatkoztatható el az áldozatok etnikai hovatartozásától;

a környezet részéről tapasztalható **közöny**, a helyi közvéleményt megjelenítő polgármesternek és helyi önkormányzatnak az életben maradt áldozattal, a feleséggel szemben tanúsított, undorító **elfogultsága** és a felháborító hatósági hozzáállás.

Új helyzettel állunk szemben: a neo-hungarista szélsőjobb már nem is tartja szükségesnek takargatni a maga rasszista, irredenta nézeteit – sőt, büszkén, melldöngetve vallja és követi őket. Eljutottunk a fasiszta szellemiség intézményesülésének szakaszába. Micsoda szégyen, barátaim! Ezért kell szerintünk az eddiginél jóval erőtel-

jesebben követelnie minden demokratának, antifasisztának és antirasszistának, hogy törvény büntesse a holokauszt-tagadást (vagyis a holokausztra jellemző társadalmi és állami magatartásformák igenlését), a gyűlöletbeszédet, a közösség elleni izgatást és az emberi méltóság megsértését.

Ezért választottuk mai megmozdulásunk jelmondatává: „Fasisztákkal nincs párbeszéd!”

Ösztönöznünk kell a társadalmat, hogy ébressze fel önvédelmi reflexeit, figyelmeztetnünk az államot rendfenntartási kötelezettségeire.

Közeledik a politikai megmértetés:

a társadalom többségének – teljes joggal – lesújtó véleménye van a politikai hatalmi elit tagjairól és szervezeteiről, akármelyik oldalon álljanak is. Én pl. a magam részéről nem is látok lényegi különbséget a két nagy vetélkedő párt között abban a tekintetben, hogy mindegyikük a hazai, de főleg a nemzetközi tőkés körök érdekeit szolgálja ki. Mégis, van közöttük egy fontos politikai és ideológiai különbség: az egyik nagyjából elutasító a fasiszta gyakorlattal és ideológiával szemben, a másik összekacsint vele. Személyes politikai döntésemben engem ez a különbség fog vezérelni.

Dalos György:

Az antifasizmus mint politikai kultúra

Hogyan zajlott a náciitanítás az NSZK-ban és az NDK-ban – a mindennapokban és a fejekben? Ezt elemezte izgalmas előadásában Dalos György, a Németországban élő neves író, költő és esztéta, a Magyar Antifasiszta Liga, az MKT és több más civilszervezet február 4-i összejövetelén. – Ismertetjük néhány gondolatát.

Az NSZK-ban öt kategóriába sorolták a fasiszta bűnösöket; a legsúlyosabb bűnök elkövetőit táborokba vitték a megszálló atlanti hatalmak. A nürnbergi per a tudat átalakítását és a volt fasiszták megfélemlítését is szolgálta. A Deutsche Volksunion keretében igyekeztek átalakítani a kisházi gondolkodását. Bizonyos foglalkozásoktól, állami pozícióktól eltiltották a korábbi fasisztákat. A történelemoktatásban azonban csak az 1944-es tisztai puccskísérlet tárgyalták, holott az csak a náci rendszer szalonképesebbé tételeét szolgálta, s a legkövetkezősebb ellenállók a kommunisták voltak.

A születő NDK-ban a legszigorúbban háttérbe szorították a volt fasisztákat. A kisházi meggyezését szolgálta a Nemzeti Demokrata Párt létrehozása, amelynek keretében átnevelő munka folyt. Ide vezethető vissza, hogy az NDK-ban formailag többpártrendszer alakult ki. Itt is részben egyoldalú volt a történelemszemlélet, mert eleinte az olyan jeles antifasisztákról is elfelejtkeztek, mint Niemöller lelkész.

Az NSZK-ban azonban sohasem volt olyan következetes a náciitanítás, mint az NDK-ban: a hidegháborúval kibontakozó antikommunizmus határt szabott a fasiszták eltávolításának. A Kelet-Európából bevándorló sokmillió „népi német” is nyomást gyakorolt. Rengeteg korábbi náci került vállalati és állami vezető pozícióba, csak nagyobb botrány esetén váltották le őket. Már 1951-ben (!) ki-

engedték a háborús bűnösök többségét. Egymásután születtek a többé vagy kevésbé nyíltan nacionalista, neonáci tendenciájú szervezetek. Ezek közül a legerősebb a 7%-ot elérő Nemzeti Demokrata Párt (NPD) volt. A kormányzat megtűrte a hitleri Wehrmacht segédegyleteinek működését. Az NPD lapja 800 ezer példányban jelent meg. S amikor ezek a szervezetek a jólét növekedésével meggyengültek, a hatvanas-hetvenes években az antiszemitizmus a törökellenességnek adta át a helyét.

Az NSZK-ban 1963-65-ben tartották az Auschwitz-pereket. Igazából ez az eseménysorozat rázta fel a német értelmiség lelkiismeretét. Talán ugyanazzal a lelki válsággal magyarázható, hogy az NDK ugyan hivatalosan támogatja a Varsói Szerződés csapatainak csehországi bevonulását, és jelentős csapatösszevonást hajtott végre, a határt megsem lépte át.

Amikor Willy Brandt 1970 decemberében Varsóban térden hajtott a gettózadás áldozatainak emléke előtt, megkezdődött a német-német közeledés. Az NSZK-ban emlékművek, múzeumok nyíltak a tragikus történelmi múlt bemutatására. Ugy tűnt, hogy a közhangulat véglegesen antifasiszta lett.

1982-ben azonban a CDU került kormányra, Helmut Kohl lett a kancellár. Fő ideológusa, Nolte, a nacionalista szellem újjáélesztésére törekedett. Ebben a szemléletben a hitleri koncent-

rációs táborok már a „sztálini táborok” miatt, mintegy válaszul jöttek létre. Ez a hiteltelen magyarázat nagy port vert fel, és kibontakozott a „történešzvíta”. Habermas verte vissza leghatározottabban a történelemhamisítást.

Az NDK-ban „minden normálisabban zajlott” – tette hozzá Dalos György. A haladó kultúráörökség egyre szélesebb rétegeit vitték be a közutadatba, a tág értelemben felfogott antifasiszta ellenállástól 1848 emlékének keresztül a reformáció fontosságának hangsúlyozásáig.

A rendszerváltással (az egységes állam létrehozásával) Németország nyugati és keleti felén is fellángolt a nacionalizmus, újra előkerültek a náci jelképek. A helyzet azonban a volt NDK-ban volt súlyosabb, ahol az elszegényedés, a munkanélküliség nagy traumát okozott.

Mindenhol van Európában szélsőjobb, de nem olyan erős, mint Magyarországon. „Féltem a demokráciát” – jelentette ki Dalos. Németországban a nyílt náciizmus lényegében kiiktatta magát. Magyarországon viszont a szólasszabadság tekintetében „liberális barátaim teljesen helytelen álláspontot foglaltak el a rendszerváltás után” – hangsúlyozta az előadó. S ezzel a gondolatotl fejezte be előadását: amíg nincs szociális béke, amíg nincs minimális védetség, amíg félelem van, addig a Jobbik erősödni fog.

Alekszandr Zinovjev az árulásról

Az alábbiakban három részletet ismertetünk a szerző „Az árulás tényezője” c. cikkéből, amelyet a Comité Valmy nevű francia demokratikus folyóirat tett közzé 2009 decemberében. Maga a szerző, aki 2006-ban hunyt el Moszkvában, orosz író volt és filozófus, a logikatudomány neves művelője, a

második világháború veterán vadászpilótája. Miután a „létező szocializmus” erőteljes bírálatára miatt hazájában kizárták a kommunista pártból és megfosztották állásától, 1977 augusztusában családjával az NSZK-ba emigrált. Az emigrációban szerzett élményei éles kritikára készítették a Nyugattal és az

ott élő disszidensekkel szemben. Katasztrójká c. könyvében ízekre szedte a gorbacsovizmust. Többször hazátogatott, majd hazatelepült; írásaiban – anélkül hogy felhagyott volna a szovjet rendszer fogyatékoságainak bírálatával – következétesen védelmezte a Szovjetuniót és a kommunizmus eszméit.

A történelem legnagyobb árulása

A történelem legnagyobb árulása az, ami a Szovjetunióban ment végbe Gorbacsov hatalomra kerülésétől a Jelcin által megszemélyesített, 1991-93-as ellenforradalomig. Ennek a folyamatnak a fényében szerintem újra kell gondolni a 30-as évek sztálini megtorlásainak megítélését. Nem vitás: voltak visszaélések, tévedések, bűnök, számos ártatlan ember szenvedett és elpusztult, és mindenféle gazfickó személyes hasznot húzott ebből. De az okokat magában a valóságban kell keresnünk. Az új társadalmi rendszer építését különböző frakciók heves harca kísérte; az emberek ellentétes táborokra oszlottak, és a harc logikája maga sodorta a résztvevők egy részét az árulás útjára.

A háború kezdetén, 1941-42-ben, nagy létszámú katonai egységek, olykor egész hadseregek adták meg magukat az ellenségnek. Magam is tanúja voltam ilyen eseteknek. Sztálin döntésére különleges alakulatokat szerveztek és vezényeltek ekkor a kevésbé megbízható egységek mögé a dezertőrök feltartóztatására és megsemmisítésére, és ez a védelmi intézkedés szerintem teljesen helyes volt. Nem arról van szó, mintha nem léteztek volna hősök, mint a Panfilov-hadosztály katonái, vagy Breszt védői. De éppúgy léteztek gyávák is, fosztogatók és elősdiék. A háborút megnyertük, és kijelenthetem, hogy a győzelmet elsősorban a szovjet társadalmi rend és a sztálini vezetés tette lehetővé. Általa formálódott ugyanez a vegyes minőségű, erkölcsileg heterogén tömeg a győzelem legfontosabb tényezőjévé. A sztálini vezetés hű maradt a kommunizmus országához és eszméihez. Könyörtelen háborút hirdetett az árulás minden formája ellen. Gondoljuk csak meg: mi történt volna, ha a sztálini vezetés meginog, és az árulás útjára lép? Nem kétséges, hogy már 1941-ben megsemmisítettek volna minket.

A hrucsovizmus és a Breznyev-korszak

Hrucsov Sztálin lakája volt; ő és Sztálin híveinek milliói egyik pillanatról a másikra váltak aktív antisztálinistákká. Emlékezetem szerint egyetlen egyszer sem fordult elő, hogy nyilvánosan bárki is kifejezte volna hűségét Sztálinhoz. A sztálintalanítást a hatalom

csúcsán határozták el, és csaknem az egész szovjet lakosság részt vett benne; megmutatkozott, mennyire sebezhető a szovjet társadalom ideológiai és erkölcsi szempontból, ha a hatalom kalandorok és idióták kezére kerül. A tömegek készséggel hajlottak a hatalom szavára, amikor az ország vezető csoportja fellázította a velük szemben támasztott feszes követelményeket, és le-tompította a kommunizmusért folytatott történelmi harc erejét. A hidegháború nyugati szervezői azonnal felfigyeltek erre.

Breznyev alatt feltartóztatták és elfojtották a Hruscsov által elszabadított árulási járványt. De a betegség vírusai nem pusztultak el: gyorsan szaporodva, új csatornákon át fertőzték a szovjet társadalom szervezetét. Ilyen csatorna volt a liberális értelmiség szervezett lázongása, a szamizdat-áradat, az emigrációs hullám. Belső ellenségeinket hatalmas külső ellenség támogatta, anyagilag és egyéb eszközökkel. A nyugati titkosszolgálatok magas képzettségű, jól tájékozott személyzetet alkalmaztak erre a célra, és nagy erőket fordítottak a Szovjetunióban tevékenykedő ötödik hadoszlop létrehozására. Kiválasztottak például olyan személyeket, akik kiemelkedtek a tudomány, a művészet és az ideológia területén, kivételes bánásmódban részesítették őket, magasztaló hírverést csaptak körülöttük a médiában; szovjetunióbeli kollégáikat pedig lecsepeülték és nevetéssé tették. A kivételezetteknek publicitást biztosítottak Nyugaton, díjakat, kitüntetések, jó állásokat adtak nekik, kiállításokat, hangversenyeket szerveztek számukra – hadd irigyeljék őket hazai kollégáik. Hosszú éveken át mindent megtettek, hogy elkápráztassák és magukhoz csábítsák a szovjet értelmiséget, megfertőzzék a szovjet társadalmat a szovjet- és kommunistaellenességgel ragályával.

Gorbacsov és Jelcin

Az árulás Gorbacsov és Jelcin kormányzása alatt lavina módjára temette maga alá a szovjet országot. A szovjethatalmat manipuláló külső erők tervszerűen bátorították, propagandájukban üdvösnéket tüntettek fel az árulást, az országban pedig nem volt olyan erő, amely a hatalmat elítélte volna kapitulációs magatartásáért, és megtette volna vele szemben a szükséges intézkedéseket. Az árulás észrevétlen és büntetlen maradt, mert kezdeményezői és vezetői belevonták ebbe a folyamatba a szovjet polgárok tízmillióit, mintegy belemosva saját árulásukat a tömegek árulásába. A lakosság vagy cinkosa és eszköze volt az árulásnak, vagy passzív és közömbös szemlélője. A többség meg sem értette, mi történik;

amikor pedig sejteni kezdte az igazságot, az árulás már végbement. Szepepe volt ebben annak, hogy a szovjet nép hetven éven át viselte egy történelmi küldetés rendkívül súlyos terhet, és belefáradt. Az ellenforradalmi fordulatot úgy észlelte, mint szabadulást ettől a tehertől, és támogatta a fordulatot, vagy legalábbis passzívan tudomásul vette, anélkül hogy számot vetett volna a következményeivel. Meg sem fordult a fejében senkinek akkoriban, hogy a szovjet nép harc nélkül meghódol ellenségei előtt, vagyis árulást követ el önmagával szemben.

Ennek a magatartásnak a kialakulásában közrejátszott az ország társadalmi szerkezete. A társadalmi és politikai kezdeményezés teljességgel a hatalom monopóliuma volt, gyakorlására a tömegeknek nem volt lehetőségük; maga a hatalom pedig a csúcson összpontosult. A lakosság feltétlenül megbízott a hatalomban, eszébe nem jutott volna senkinek, hogy a legfelsőbb vezetők árulást fognak elkövetni. Ezért maradhatott az árulás jó ideig észrevétlen.

Gorbacsov és Jelcin árulása a legnagyobb az emberiség történetében. Világtörténelmi következményei felmérhetetlenek. Ha minket, oroszokat, megfosztottak attól az érdemtől, hogy felfedezői lehetünk az emberi fejlődés új útjának, a kommunista útnak, annyit talán még elismerhetne rólunk a világ, hogy az árulásban bajnokok vagyunk. Tartok tőle azonban, hogy ebben a vonatkozásban visszahajítanak minket a bábuk sorába, amelyeket globális műveleteik eszközeiként használtak fel a nyugati világ urai; példátlan árulásunk levezényelőit pedig – Gorbacsovot és Jelcint – az intellektuális kreténség és az erkölcsi hulladék fogalma alá fogják sorolni, érdemük szerint.

A mi orosz tragédiánk szörnyűségét megsokszorozza az a tény, hogy nincs benne semmi hősiesség, semmi magasztos és felemelő. Hitvány, megalázó folyamat volt ez, amely beletaszított minket a korrupció, a gyávaság és aljasság szakadékaiba. Tehetetlenül sodródtunk át a történelmi porondról a semmibe, anélkül hogy nemes harcban, az antik tragédiák patoszával védtük volna egy nagy nép életét és méltóságát. Kezeit csókolgatjuk egy érzéketlen ellenségnek, amely tapos rajtunk, és undorító talpnyalásunk fejében odavet elénk valami sovány alamizsnát. Tragédiánk a becstelensége miatt is példa nélküli.

Seumas Milne:

Haiti szenvedése az elnyomorítás következménye

Botrány: Port-au-Prince-nek, Haiti fővárosának repülőtérén az amerikai parancsnokok el irányították az ENSZ Világélelmészeti Programjának járatait, amelyek a lakosságnak élelmiszert, az Orvosok Határok Nélkül nevű szervezetnek pedig egészségügyi berendezést szállítottak. Úgy gondolták, hogy e szállítmányokkal szemben elsőbbség illeti a leszálló amerikai csapatokat. Noha az utcákon a helyzethez mérten viszonylag kis mérvű a fosztogatás, sokkal inkább türelem és szolidaritás tapasztalható, az amerikaiak mégis biztonságteremtésről beszélnek. Ez a megközelítés összecseng a Haiti felett gyakorolt amerikai ellenőrzés hagyományaival.

Az utóbbi napokban világosabbá vált egy másik motiváció: az USA Haiti teljes tengeri blokádjába kezdett, hogy megakadályozza az Egyesült Államokban menedéket kereső menekültek tengeri exodusát. És még egy jellegzetes tény: míg a walesi tűzoltók

és a kubai orvosok életmentő munkájukba kezdtek, az amerikai 82. ejtőernyős hadosztály azzal volt elfoglalva, hogy katonái leereszkedtek Haiti elnöki palotájának romjai közé. Vajon hány szerencsétlennek a halálát okozták Haitin ezek a megdöbbentően perverz prioritások?

Senki sem vitatja, hogy az iszonyatos halálos veszteség fő oka a nyomor. Ezt a szörnyű gyarmati múlt és a közelmúlt történelme magyarázza. Miután a társadalmi igazságosság programjával felépítő felszabadítási teológust, Aristidet választották meg elnöknek, két külföldről támogatott puccs zajlott le, az USA inváziót hajtott végre, a segélyeket és kölcsönöket felfüggesztették; 2004-ben Aristide végleges száműzetésbe kényszerült. Azóta ENSZ-katonák ezrei gondoskodtak a diszkreditált politikai rendszer biztonságáról.

Harminc évvel ezelőtt Haiti még önellátó volt fő terményében, a rizsben. Az 1990-es évek közepén a Nem-

zetközi Valutaalap rászorította a Port au Prince-i kormányt a vámtarifák megnyirbálására, az USA pedig saját támogatott rizstermesztésének fölségével árasztotta el Haitit; ma már a rizs nagy részét importálni kell. A rizstermelők tízezreit a főváros hulladékanyagból épült nyomornegyedeibe kergették. A Haiti-i kormányokat rákényszerítették, hogy privatizáljanak, alacsonyán tartsák a minimálbéreket, emeljék az áram árát, visszanyessék az amúgy is minimális egészségügyi, oktatási és közületi infrastruktúrát – olyan országban, ahol a legtöbb ember kevesebb mint napi két dollárból él.

Nyilvánvaló, milyen éles a kontraszt a piacositott egészségügyet választó Haiti és Kuba között; pedig az utóbbit ötven éve sújtja az USA gazdasági blokádja. A csecsemőhalandóság aránya ezer főre számítva Haitin mintegy 80, Kubában 5,8 körüli; Haitin a felnőttek közel fele írástudatlan, Kubában ez az arány 3% körül van. És: míg a múlt évi pusztító hurrikánokban Haitin nyolcszázan haltak meg, Kuba négy embert veszített. (*The Guardian*, 2010. január 20. alapján. Ford.: Szende Gy.)

NAGYÍTÓ

A japánok barátot bérelnek

A túlságosan elfoglalt japán párok, amelyek nem érnek rá, hogy normális társasági életet éljenek, egyre gyakrabban bérelnek fel színészeket, hogy életük legfontosabb eseményein ők játsszák el a barátaikat. Több ügynökség kínál színészeket esküvőkre, sőt temetésekre is. Az első bérvendég céget 9 évvel ezelőtt alapították, és ez a cég mostanra tucatnyi "barátot" tud különböző családi eseményekre kölcsönözni. Az egyik barátkölcsönző cég, a Hagemashi Taj (ami azt jelenti: "Fel akarlak vidítani"), 100 angol fontnak megfelelő összeget kér minden egyes bérvendégért. Egyéb szolgáltatásokért, például a menyasszony vagy a vőlegény felköszöntéséért, többletköltséget kell fizetni. A legnagyobb bérbarát cég biztosítja prospektusában ügyfeleit, hogy alkalmazottai jól végzik a dolgukat, és az esküvő előtt mindent megtanulnak kívülről a menyasszonyról vagy a vőlegényről. A cég alapítója elmondta: az általuk kölcsönzött bérbarátoknak munkaköri kötelességük, hogy arcuk boldogságot sugározzon, öltöztékük pedig jómódról tanúskodjék. (MTI)

Fasiszták Magyarországon nem léteznek!

Bakács Tibor újságíró egy rádióadásban feltett kérdése miatt elítélték. „Na mi van, gój motorosok, na mi van, fa-

siszták? Nem ismeritek a történelmet?” – tette fel a kérdést pár hónapja, és per lett a vége; a bíróság elsőfokú ítélete becsületsértésnek minősítette a gój motorosok lefasisztázását. „Végigviszem ezt az ügyet, harcolok az igazamért. Pedig nincs, aki kiálljon mellettem. Az autómát például az elmúlt másfél évben háromszor tették tönkre, a kerekeit is kiszúrták. Háromszor tettem feljelentést, de a rendőrség eredmény nélkül lezárta a nyomozást. Leginkább a gyerekeimet féltetem.” „Felhívtam egy volt magas beosztású rendőri vezetőt, hogy adjon tanácsot, mit tehetnék. Tudod, mit mondott? Azt, hogy forduljak a helyi maffiához. Ilyen országban élünk.” Bakács választhatott: vagy fizet 150 ezer forint pénzbírságot, vagy börtönbe vonul 150 napra. „Bemegyek a börtönbe, és leülöm. Az ügyvédem meg a strasbourgi bíróságig is elmegy majd” – nyilatkozta.

Mégis Bős-Nagymaros?

2009. december elsején, a TV1 „Ma reggel” c. műsorának vendégeként, Mártha Imre, az MVM vezérigazgatója ezt nyilatkozta: „Magyarországnak az egész Bős-Nagymarosi kérdést át kell gondolnia!... Óriási baklövés volt ezt nem megépíteni! Lásd: szlovákok! Ők évek óta horribilis pénzt tudnak ezzel keresni!” (MTV honlapja)

Chávez fontos beszéde

Venezuela Egyesült Szocialista Pártjának (PSUV) első, 2009. novemberi rendkívüli kongresszusán Chávez többek között arról szólt, hogy a tömegek türelmetlenek és csalódottak a forradalom lassúságával, és elégetlenségüket néha sztrájkokkal fejezik ki. „A munkásosztály öntudata a kulcsa a szocializmus elépítésének” – mondta. Hangsúlyozta, hogy az állam Venezuelában megmaradt kapitalistának, és ez a forradalom központi problémája. Chávez felmutatta és elolvasásra javasolta hallgatóságának Lenin „Állam és forradalom” című munkáját, leszögezve, hogy mélységesen egyetért Leninnel: a burzsoáz állam helyén meg kell teremteni a forradalmi államot, ez a feladat pedig Venezuelában még hátravan. A jelenlegi kolumbiai konfliktussal kapcsolatban fegyveres népi milícia szervezését sürgette a forradalom védelmére. Kijelentette továbbá, hogy eljött az idő egy világméretű új (V.) Internacionálé létrehozására. A kongresszusról tudósító Alan Woods, a Nemzetközi Marxista Irányzat (International Marxist Tendency) vezetője szerint „Chávez egyértelműen arra akarja ösztönözni a kongresszust, hogy új életet lehessen a forradalomba. Remélhetőleg megkezdődik ezzel a Bolívari Forradalom új szakasza, amely radikálisan szakít a kapitalizmussal, csapá-

sokat mér a reakciós oligarchiára, valódi munkásállamot szervez, és elindítja a forradalmi hullámot az amerikai kontinensen." (*Magyar-Venezuelai Szolidaritási Társaság*)

Visszatér Pinochet szelleme Chilébe?

Mint ismeretes, a parlamenti választást kis többséggel a jobboldal jelöltje, Sebastián Piñera multimilliárdos nyerte meg. Piñera a Nemzeti Megújulás pártelnökeként a pinochetista nézeteket sem elutasító, sőt támogató Független Demokratikus Unióval lépett választási koalícióra („Szövetség Chiléért” néven). A politikai erőviszonyokat az első forduló eredményei mutatják: a jobboldal 44 %-ot szerzett, az eddig kormányzó középbaloldali (szociáldemokrata) erő, a Concertación jelöltje, Eduardo Frei, 29,6 %-ot kapott. A függetlenként induló, de a zöldek és a humanisták által támogatott Marco Enríquez-Ominami 20,1 százalékot, a negyedik baloldali jelölt, Jorge Arrate, akit a Kommunisták Párt támogatott, 6,2 százalékot szerzett. A Chilei Kommunista Párt három képviselője jutott a parlamentbe: Guillermo Tellier és Lautaro Carmona, a párt két vezetője, valamint Hugo Gutiérrez emberjogi ügyvéd. (*Magyar-Venezuelai Szolidaritási Társaság*)

Lula pro és kontra

A párizsi „Le Monde” szerint 2009-ben az év embere Luiz Inácio “Lula” da Silva brazil elnök volt. Lula azzal érdemelte ki a francia lap elismerését, hogy sikeresen irányít egy olyan bonyolult országot, mint Brazília, szem előtt tartja a gazdasági fejlődést, de mint egykori szakszervezeti vezető, küzd az egyenlőtlenségek ellen és a környezet védelméért is. (A lap nyilván azért dicséri a brazil elnököt, mert viszonylag haladó – noha persze nem ellentmondásmentes – politikát folytat anélkül, hogy a kapitalizmus kerekeit feszegetné. *A szerk.*). A helyzetre jellemző, hogy a földjeik kisajátítása és az őserdők irtása ellen küzdő brazil Szegényparasztok Ligájának (LCP) két néptanító aktivistáját nemrég tartóztatták le állítólagos fegyverviselésért Brazília délkeleti részén, Minas Garais államban. A forradalmi irányvonalat képviselő Szolidaritás a Néppel Brazil Központ (Cebraspo) szerint a hatóságok kriminalizálni akarják ezzel a lépéssel a népi mozgalmat és aktivistáit. (*M-VSZB, Cebraspo: www.cebraspo.org.br*)

Menjünk moziba, ezt meg kell nézni!

A hazai mozikban most bemutatott „Kapitalizmus: szeretem!” c. filmjében

Michael Moore ismét azt a vissza-visszatérő problémáját boncolgatja, hogy miként hat a kapitalizmus az amerikaiak mindennapjaira. A kérdés annál is időszerűbb, mert a 2008-as világválság kirobbanása óta a sokak által “amerikai álmoként” ismert csoda egyre inkább “amerikai rémálomnak” tűnik. Vajon milyen árat kell még fizetnie az USA-nak a kapitalizmus imádataért? Családok mennek tönkre, az emberek sorra veszítik el állásukat, otthonukat, felélik megtakarításaikat. Moore elvezet minket az átlagemberek otthonába, kiknek az élete fenekestül felfordult, de elindul Washingtonba is, hogy megkeresse a felelősöket. (*Hivatalos ajánló szöveg*)

Egyre több amerikai éhezik

Megbízható felmérések szerint 17 millió amerikai háztartásnak, tehát a népesség közel 15 százalékának jelent gondot a mindennapi élelem előteremtése. A gazdasági válság kirobbanása előtt még „csak” 13 millió háztartásnak, vagyis a lakosság 11 szá-

zalékának volt ilyen gondja. Másfélszeresére nőtt azoknak a családoknak a száma, amelyekben a szülők és a gyerekek egyaránt rendszeresen éheznek. (*The New York Times* alapján: <http://globusz.net/node/3330>)

Vallanak a titkosított iratok

A berlini fal leomlásakor a nyugati országok vezetői valóban megígérték a Szovjetuniónak, hogy nem bővítik Kelet felé a NATO-t – állítja a „Der Spiegel”, Németország egyik legnagyobb példányszámú hetilapja, korábban titkosított levéltári feljegyzésekre hivatkozva. Oroszországban egyre többen viseltetnek ellenérzésekkel a NATO-val szemben. Egyes vélemények szerint Moszkvának fel kellene függesztenie az együttműködést az észak-atlanti szervezettel. Dmitrij Medvegyev is utalt rá a hetilapnak adott novemberi interjújában, hogy a NATO megszegte a szavát a korábbi KGST-tagállamok felvételével. (*Der Spiegel* alapján: <http://globusz.net/node/3393>)

A MARX KÁROLY TÁRSASÁG KÖZLEMÉNYEI

Központi Fórumunkon 2010 január 15-én Murat Celik, hazánkban élő kurd hazafi, „9 év egy török börtönben” címmel megrendítő, személyes hangú, marxista szemléletű előadást tartott a kurd nép történetéről, a törökországi kurdok elnyomtatásáról, a különböző országokban élő, házájuktól megfosztott kurdok szabadságharcáról és (elsősorban osztálykülönbségeikkel összefüggő) nézeteltéréseiről.

Lapzárta után, 2010. február 19-én, „Kire szavazzanak a kommunisták, a baloldaliak?” címmel kerekasztal-beszélgetést tartottunk. Bevezetőül Tamás Gáspár Miklós és Tenner György ismertették gondolataikat. TGM e tárgyban írt cikkét a Dialektika 2009. novemberi számában közöltük.

Az MKT következő központi fórumát – mint mindig –, a hónap harmadik péntekén, legközelebb március 19-én 16 óra körül tartjuk.

A Marx Károly Társaság kiskonferenciát rendezett Joszif Visszarionovics Sztálin születésének 130. évfordulója alkalmából, 2009. december 18-án. Morva Tamás előadását Balta Csaba, Benedikt Szevetlana, Dolmány Balázs, Hirschler Tamás, Rozsnyai Ervin és Vigh László korreferátumai követték.

A „Dialektika” hamarosan megjelenteti néhány előadás rövidített változatát.

Társaságunk vezetősége március 13-án 9 órakor rövid tanácskozást tart a Zsigmond téri helyiségben. Társaságunk minden tagja részt vehet.

A MARX KÁROLY TÁRSASÁG ÉVES RENDES KÖZGYŰLÉSÉT 2010. MÁRCIUS 13-ÁN, SZOMBATON 10.30-TÓL 14 ÓRAIG TARTJUK. Rozsnyai Ervin, Társaságunk elnöke, politikai beszámolót tart. A közgyűlés Társaságunk minden tagja számára nyitott, mindenkit szeretettel vár a vezetőség.

A Magyar Egyesült Baloldal (MEBAL) mozgalom közös tanácskozásra hívta a baloldali civilszervezeteket 2010. február 5-én a Kossuth Klubba. Az MKT-t Farkas Péter ügyvivő képviselte. Egyetértés volt az együttműködés elmélyítésének szükségességéről. A jelenlévő szervezetek megállapodtak, hogy kidolgozzák egy közös internetes újság tervét. A MEBAL honlapján naptárt tesznek közzé a minden érdeklődő által megtekinthető közös rendezvényekről. A tanácskozáson Benyik Máttyás beszámolt a 2010. évi Európai Szociális Fórum előkészületeiről; az eseményre Isztambulban kerül sor.

Dialektika

A Marx Károly Társaság időszakos lapja

Felelős kiadó: a Társaság elnöke
1067 Bp. Eötvös u. 2. Tel.: 352-1068
Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság
OTP számla: 11711041-20859590

Nytsz.: 75/763/1997
Internet: <http://dialektika.extra.hu>
Felelős szerkesztő: dr. Rozsnyai Ervin
Nyomás: Vasas-Köz Kft. Budapest